

Pokora

Jozafát V. Timkovič, OSBM

«Byť prvým a následne obdivovaným v triede, v škole» — to je ideál nejedného študenta (= pýcha). «Dosiahnúť čo najvyššie postavenie» — je ideálom nielen hociktorého politika, ale i obyčajného robotníka v továrni... (= pýcha). «Neskloniť sa pred nikým» — to hovorí falošná odvaha nejedného mládenca... (= pýcha). Pokora? Bfíf... - to nikdy!

Avšak práve opak je pravdou. Pokora totiž nie je nijaká slabosť, pokora je pravda sama. Len taký si, aký si pred Bohom, nie za akého ťa pokladajú ľudia. Či vari čnosť pokory nás núti, aby sme na sebe nepracovali? Práve naopak! Máme sa snažiť čo najlepšie učiť..., vzdelávať vo svojom zamestnaní..., brániť slobodu svoju i svojej rodiny pred okupantom, ktorý na ňu siaha... Pokora nám nebráni tomu, aby sme urobili čo najviac pre svoje zdokonalenie, aby sme boli čo najviac prospešní svojim bližným; učí nás však pravde, aby sme poznali sami seba takých, akí naozaj sme - to je pokora.

Pokora je opakom pýchy. Ak je pýcha hriechom hriechov, pokora je čnosťou čností.

Najlepšie nám to vysvetľuje sv. Ján Zlatoústý (+407):

«Ťažkou ranou je hrdosť, ktorá je prameňom všetkého zla. ... Ostatné hriechy sa ohraničujú iba našou (ľudskou) podstatou, avšak hrdosť ucho-pila a zvrhla z neba i netelesné sily (anjelov). Diabla, ktorý predtým nebol diablom, práve ona urobila diablom» (3. *Beseda, Na slová proroka Izaiáša*; 3).

Ako vidíme, sv. Ján Zlatoústý nazýva pýchu ťažkou ranou - chorobou... Ako však liečiť túto ranu? Pokorou. Vždy sa najlepšie lieči tým opačným. Ak je niečo horúce, prikladá sa na to studené a naopak...

Pred Bohom, a teda i v skutočnosti, sme nič, iba prach a popol (Gen 18,27), tieň (Jób 14,1-2), suchá tráva (Iz 40,6-8)... neužitoční sluhovia (Lk 17,10)... Uvedomenie si tejto skutočnosti nás učí službe bližnému. Príkladom toho je pre nás

Isus Christos. Pokoruje sa až tak, že umýva nohy svojim učeníkom:

«Keď som teda ja, Hospod' a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám» (Jn 13,14-15).

Na inom mieste hovorí: «Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a nájdete odpočinok pre svoju dušu» (Mt 11,29). On, ktorý je Bohom, sa ponizuje až na smrť na kríži pre naše spasenie (Fil 2,6-8).

«Tým, čo si namýšľali, že sú spravodliví, a ostatnými pohrdali, povedal toto podobenstvo: 'Dvaja ľudia vstúpili do chrámu modliť sa. Jeden bol farizej, druhý mýtnik. Farizej sa postavil a takto sa v sebe modlil: 'Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: vydierači, nespravodlivci, cudzoložníci alebo aj ako tento mýtnik. Postím sa dva razy do týždňa, dávam desiatky zo všetkého, čo mám.' Mýtnik stál celkom vzadu a neodvážil sa ani oči k nebu zdvihnúť, ale bil sa do prs a hovoril: 'Bože, buď milostivý mne hriešnemu.' Hovorím vám: Tento odišiel domov ospravedlnený a nie tamten. Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponizuje, bude povýšený» (Lk 18,9-14).

Pokorný mýtnik, i keď hovoril vo svojej modlitbe málo, bol ospravedlnený. Pyšný farizej naopak, pre svoju pýchu nebol. Veľmi pekne túto myšlienku v Starom Zákone vyjadruje 137. Žalm: «Naozaj, vznešený je Hospod' a na poníženého hľadí rád, lež pyšného len z diaľky obzerá» (5-6).

Sv. Pavol píše Filipanom:

«Dovršte moju radosť: zmýšľajte rovnako, rovnako milujte, buďte jedna duša a jedna myseľ! Nerobte nič z nevraživosti, ani pre márnú slávu, ale v pokore pokladajte jeden druhého za vyššieho» (2,2-3).

Iné prvky pokory? Nachádzame ich vo výrokoch Otcov egyptskej púšte z 4.-5. storočia:

Opýtali sa jedného mnícha:

— Čo je to pokora? A mních odpovedal:

— Ak nejaký brat zhrší proti tebe a ty mu odpustiš ešte skôr, ako príde a tá o to požiada.

Ďalší brat sa opýtal od iného mnícha:

— Čo je to pokora? A mních mu odpovedal:

— Robiť dobro tým, čo nám robia zle.

Ale brat naliehal:

- A keď to niekto nedokáže?
- Ten nech sa teda vzdiali a snaží sa byť aspoň ticho.

Istého starca sa pýtali, čo je charakteristickou vlastnosťou mnícha. Starec im nič neodvetil, ale mlčky ukázal na svoj plášť, potom ho hodil na zem a začal po ňom šliapať...

Dva typy pokory

Podľa sv. abbu Doroteja (+okolo r. 620) sú dva druhy pokory, podobne ako sú i dva druhy pýchy:

Prvou pýchou je tá, keď niekto ponížuje brata, odsudzuje ho a zneuctíje ako takého, čo nič nevie, a seba pokladá za lepšieho ako je on. Takýto človek, ak sa skoro nezabrdzí a nenapraví, pomaly, pomaličky upadá do druhej, ešte hriechnejšej pýchy - pýchy, ktorá sa hrdí pred samotným Bohom. Táto druhá pýcha pripisuje svoje dobré skutky nie Bohu, ale iba sebe. Akoby človek sám, teda nie s pomocou Božou, ale iba vďaka svojim vlastným silám, vlastným vedomostiam..., vykonal to, či ono.

Podľa týchto dvoch druhov pýchy môžu existovať i dve pokory.

Prvá pokora spočíva v tom, aby sme pokladali nášho brata vo všetkom za rozumnejšieho a lepšieho, ako sme my. Aby sme pokladali seba samých za najnižších a najhorších zo všetkých. Druhá a dokonalejšia pokora spočíva v tom, aby sme všetko dobré, čo vykonáme, pripisovali Bohu. A v tom vlastne spočíva dokonalá pokora svätých (*13. Rada*).

Raz sa opýtali jedného starca:

- Akým spôsobom duša získa pokoru?

A on im odpovedal:

- Keď sa zaujíma iba svojimi nedostatkami.

Skutočne pokorným je ten, kto sa pokladá za nič. Skutočne pokorným je ten, kto pokladá každého iného za lepšieho, ako je on sám.

Nasledujeme Abraháma, ktorý je nám príkladom nielen vo viere, ale ktorý sa pred Bohom tak ponížoval, že si uvedomil skutočnosť, že je zemou a popolom (Gen 18,27). Nasledujeme Mojžiša, ktorý sa označil za rozpačitého v hovorení, parou vychádzajúcou z hrnca (Ex 4,10). Nasledujeme Izaiáša hovoriaceho, že každá naša spravodlivosť je ako nečisté plátno (Iz 64,5).

Pokora sa najviac protiví zlým duchom

Bol jeden pustovník, ktorý vyháňal diablov. Raz sa ich spýtal:

— Čo vás núti, aby ste vyšli? Môj pôst?

Odpovedali mu:

— My tiež nejeme ani nepijeme.

— Moje bdenia?

Odpovedali mu:

— My vôbec nespíme.

— Samota? - odpovedali mu:

— Nikto nie je osamelejší ako diabol...

— Tak čo vás vlastne núti, že ma počúvate? Povedali mu teda:

— Nič nás nepremôže iba pokora.

Podobný výrok nachádzame i v životopise sv. Makaria:

V jedno ráno, keď sa abba Makarios vrátil do svojej kelie s plnou nošou palmových vetiev, uvidel tam diabla ozbrojeného kosou. Ten sa mu snažil uškodiť, ale niečo ho zdržiavalo. Diabol kričal:

— Čosi strašné ma drží odzadu, Makarios. Chcel som ťa usmrtiť, ale nemôžem. Hoci všetko, čo ty robíš, ja robím viac: ty sa niekedy postíš, ja nikdy nejedávam; často bdieš, ale ja nikdy nespím. Iba v jedinej veci ma prekonáš a ja to musím uznať. Tvoja pokora, - vrešťať diabol, - tá jediná ma poráža!

Na prvý pohľad sa niekomu hore uvedené rozprávanie môže zdať neskuťotným. Ale iba na prvý pohľad. Neide o to, či tam diabol stál s kosou alebo nie... Otcovia nám chceli týmto spôsobom ukázať úžasnú silu a cenu pokory:

Diabol sa snažil, aby abba Makarios padol do nejakého hriechu - «chcel ho usmrtiť» - ako? Nejakým smrteľným hriechom. Avšak Makarios nepodľahol pokušeniu. Prečo? Bol pokorný! Vôbec si nenamýšľal, že je svätcom, vedel, že môže kedykoľvek zhrešiť, a preto neustále volal k Bohu o pomoc (modlil sa), utekal od príležitosti k hriechu (chránil svoj zrak, uši...), nelenošil (manuálne pracoval - plietol koše alebo rohože)... Kto v nebezpečenstve volá o pomoc, uvedomuje si, že je slabý (= pokora), kto uteká od príležitosti k pádu, uvedomuje si svoju bezmocnosť (= pokora), kto zamestnáva svoje ruky a myseľ dobrými vecami, aby nebolo času na zlo, nedôveruje sám sebe (= pokora)...

Prečo diabla najviac mrzí naša pokora? Najlepšie to vyjadruje sv. Anton Veľký (+356):

«Diabol, ktorý bol zvrhnutý zo svojho nebeského stavu pre pýchu, sa

neustále usiluje i o pád všetkých tých, ktorí si z celého srdca prajú pristúpiť k Hospodínovi - a to tou istou cestou, ako i on padol: tj. hrdosťou a láskou k svetskej sláve» (6. List).

Hriech pýchy obzvlášť zákerným spôsobom útočí predovšetkým na tých, ktorí žijú spravodlivo a sväto. Hriech pýchy často spočíva v hrdosti na to, že nehréšime, že robíme dobré skutky, že sme teda lepší ako iní... Túto pravdu potvrdzuje i sv. Ján Zlatoústy:

«Spravodlivý sa musí báť hrdosti viac ako hriešnik (...), pretože hriešnik už z nevyhnutnosti má ponížené svedomie, a spravodlivý sa môže hrdiť svojimi dobrými skutkami» (4. Beseda, Na slová proroka Izaiáša, 4).

Sv. Anton Veľký uvidel v jednom videní všetky siete zlého ducha natiahnuté na zemi a zvolal celý skrúšený:

— Kto im môže utiecť?

A tu zrazu počul hlas, ktorý mu odpovedal:

— Pokora.

Tými sieťami sa rozumejú, všetky príležitosti k hriechu a pokušeniu, ktoré každodenne stretávame. Ak nebudeme pokorní, ak si neuvedomíme, že bez pomoci a sily Božej nezmôžeme vlastnými silami nič, padneme do niektorej z nich... Pokora je tiež jediným prostriedkom, ako si zachrániť a udržať sv. čistotu. Ilen o najstne pokorný môže a bude naozaj čistý.

Ako získať pokoru?

Znie to paradoxne, ale dostatočne pokornými sa nestaneme nikdy. Naša pýcha totiž, ako hovoria svätí, umiera až 15 minút po našej smrti. Preto Hospod' Boh nehovorí, že «ten, čo je ponížený, bude povýšený», ale (!) «každý... kto sa ponízuje, bude povýšený» (Lk 18,14). Hospod' Boh od nás nechce nemožné, nechce, aby sme boli ponížení, ale chce aby sme sa - a to všetkými prostriedkami snažili, aby sme sa ponížovali.

Zdokonalíť sa v pokore určite nie je možné zo dňa na deň. Na to, aby sme sa stali viac pokornými, musíme sa stále nielen sami upokorovať, ale dokonca vyhadávať a milovať upokorenia zo strany svojho okolia. Pýcha sa odstraňuje predovšetkým už tým, že si uvedomíme, že sme pyšnými. Už i na to však potrebujeme pomoc od Hospoda Boha. A to je začiatok našej pokory. Ilen keď si

uvedomíme, že sme skutočne pyšní, môžeme začať s odstraňovaním pýchy...

Pýcha sa odstraňuje skutkami pokory a uvedomením si, že bez Hospoda Boha nedokážeme nič. Keď niečo dobrého urobíme, máme povedať: «Sme neužitoční sluhovia; urobili sme, čo sme boli povinní urobiť» (Lk 17,10).

«Pokorný človek vie, že nič nedokáže bez Božej milosti. Preto sa neustále modlí, čím viac si uvedomuje, že plytvá i tou milosťou, ktorú mu Boh dáva. Že ju odmieta, že jej často vzdoruje, že hreší. Sám seba cení vždy menej a menej. Ale to je preto, lebo vtedy stúpa čím ďalej tým vyššie. Veľmi pekne to vyjadruje sv. Gregor Nysejský (+okolo r. 395), hovorí, že pokora je «zostupom do výšky» (T. Spidlík, *Ve službě Slova*, C, Olomouc, 1992, str. 105).

«Začiatkom ľudskej múdrosti je vedieť odsúdiť samého seba» - čítame vo výrokoch Otcov púšte. Veľmi málo je však takých kresťanov, ktorí i napriek tomu, že sa často spovedajú, vedia povedať od srdca: «Hospody Isuse Christe, Syn Boží, zmiluj sa nado mnou hriešnym».

Keď sa nebudeme upokorovať, Hospod' Boh nevyslyší naše modlitby:

Anglická kráľovná Viktória (1837-1901) mala veľmi rada svojho manžela Alberta z Koburg. Ona však bola kráľovnou, on "len" jej manžel. Niekedy mu to dala pocítiť. To bol hlavný dôvod, prečo sa niekedy poriadne povadili. Raz po jednej takejto rodinnej výmene názorov rozhnevaný Albert vbehol do svojej izby, zamkol sa a nechcel nikomu otvoriť.

Jeho manželka zaklopala na jeho dvere. Na otázku: «Kto je?», odpovedala:

— Kráľovná Anglicka.

Dvere však ostali zatvorené. Viktória opäť zaklopala:

— Kto je? - ozvalo sa z vnútra.

— Kráľovná Anglicka, - odpovedala. Opäť však ticho, žiadne odomkynanie... Opäť zaklopala.

— Kto je? - ozvalo sa opäť z vnútra.

— Tvoja manželka Viktória, Albert, prosím ťa, otvor...

Vtedy jej Albert otvoril dvere...

Často i my klopeme v prosbe v našich modlitbách na dvere Hospoda Boha. A Hospod' Boh sa pýta:

— Kto je?

My pyšne odpovedáme:

— MUDr., PUDr., ThDr., ICDr., PhD., profesor, akademik...

A ostáva nám zatvorené. Boh neodpovedá. Ticho bude až dotedy, kým nepovieme pravdivo a skrúšene:

— Tu márotnatný syn... (Lk 15,11-32).

Baziliánski mníši majú pravidlo, ktoré sa všade vo svete úzkostlivo dodnes dodržiava. Nikdy si sami nepíšu tituly. Mnoho rás sa vo verejnosti ani nevie, že sú doktormi teológie, či práva... A načo by sa aj vedelo? Aby sa to stalo príležitosťou pre ich pýchu?

Ak budeme pokorní, budeme mať úspech vo všetkom, čo robíme pre Hospoda Boha a v mene Božom. Hovorí o tom sv. Ján Zlatoústý:

Keď Peter pred chrámom uzdravil chromého a keď ho ľudia začali obdivovať, hneď ich upozornil, že to neurobil on, ale Boh cez neho. Podobne sa správali aj iní svätí v Starom Zákone: Daniel pri vysvetľovaní Nabuchodonozorovho sna sám pokorne upozornil kráľa, že to čo vie, nie je od neho, ale od Boha: «Mne však bolo toto tajomstvo odhalené nie pre múdrosť, ktorá je vo mne nad všetky živé tvory, ale preto, aby sa riešenie oznámilo kráľovi, a ty aby si poznal myšlienky svojho srdca» (Dan 2,30). Tak isto čnostný Jozef v Egypte vo väzení pri vykladaní snov dvom väzňom: čašníkovi a pekárovi, tiež povedal: «Či nie je Božou vecou vykladanie snov?» (Gen 40,8). Tiež Dávid, keď pred bojom s Goliášom hovoril kráľovi Šaulovi o tom, ako zvíťazil nad levmi a medvedmi nepripisoval víťazstvo svojej osobe, ale povedal: «Hospod', ktorý ma vytrhol z moci leva a z moci medveďa, ten ma vyslobodí z moci tohto Filištínca» (1Sam 17,37). Tak aj my, ak niečo dokážeme, nehovorme že sme to dokázali my, ale Boh, ktorého vôle sme tu len vykonávateľmi (9. *Beseda na Skutky Apoštolov, na slová Sk 3,12*).